

Проф. др Љубиша Дабић

Економски факултет Универзитета у Београду

ПОСЛОВНО УДРУЖЕЊЕ КАО ПОСЕБАН ПРАВНООРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИК У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Пословно удружење у праву Републике Србије је самостална организација, са својством правног лица, које оснивачким актом оснивају најмање два привредна субјекта, које послује под заједничким називом ради постизања заједничких интереса својих чланова, а за обавезе према трећим лицима одговара целокупном својом имовином, а његови чланови на начин одређен оснивачким актом.

Пословно удружење није по својој правној природи правни облик за привређивање с циљем стицања добити. Оно није привредни субјект, независно од тога што је у праву Србије регулисано Законом о привредним друштвима, што га оснивају привредни субјекти, што се уписује у Регистар привредних субјеката, што има пословно име (фирму), а не назив под којим послује и др.

Кључне речи: Пословно удружење; Правноорганизациони облик; Европска групација економског интереса; Привредна комора.

1. УВОД

У погледу постојања, оснивања и пословања пословног удружења, законодавна и пословна пракса у Републици Србији и у свету су различите. На овом месту треба само поменути да је на нивоу Европске уније (ЕУ, Унија) успостављен посебан правноорганизациони облик – европска групација економског интереса (1985), који је у појединим елементима исти или сличан пословним удружењем, али се од њега у значајним елементима и разликује. По угледу на овај правноорганизациони облик, државе чланице ЕУ, али и поједине земље које теже придруживању односно чланству у Унији, креирале су у својим националним законодавствима својеврсна пословна удружења. На

пример, Словенија је Законом о привредним друштвима уредила „господарско интересно здружење“,¹ а Хрватска Законом о трговачким друштвима „господарско интересно удружење“.² С друге стране, поједина законодавства овај правни облик не познају, какав је случај са законодавством Републике Српске.³

После Другог светског рата, на просторима бивше Југославије удруживање привредних субјеката у заједнице било је омогућено Уредбом о удруживању привредних организација (1953). Нешто касније, донет је закон (1958), којим је омогућено оснивање пословних удружења. Затим, долази до честих измена прописа у овој материји. Тако, Основним законом о јединственим привредним коморама и пословној сарадњи у привреди (1965), укључујући и неке посебне законе, била је уређена заједница предузећа. Законом о пословном удруживању (1972) било је предвиђено да тадашње организације удруженог рада могу уговором оснивати пословна удружења, али и удруживати се у пословне интересне заједнице, уговорне заједнице и друге правне облике. Доношењем Закона о удруженом раду (1976) престао је да важи Закон о пословном удруживању, а новодонети закон увео је пословну заједницу, која је по циљној функцији идентична са данашњим пословним удружењем.⁴

Ради стварања почетних правних претпоставки за успостављање тржишне привреде у бившој Југославији, донет је Закон о предузећима (1988), којим је било предвиђено да се предузећа, задруге и организације удруженог рада које обављају друштвену делатност могу удруживати у заједнице предузећа, пословна удружења и друге облике удруживања.⁵ Нешто касније, доношењем новог Закона о предузећима (1996), у оквиру посебног одељка, уређено је пословно удружење са својством правног лица, које су могли оснивати два или више предузећа односно предузетника ради унапређивања сопственог при-

¹ Закон о gospodarskih družbah (prečišćeni tekst), *Uradni list R. Slovenije*, št. 65/09, čl. 563–578.

² Закон о trgovačkim društvima (prečišćeni tekst), *Narodne novine R. Hrvatske*, br. 152/11, čl. 583–610.

³ Закон о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, бр. 127/08, 58/09 и 100/11.

⁴ Ј. Barbić, *Pravo društava, Knjiga treća – društva osoba*, Zagreb 2002, 594. О развоју пословног удружења у бившој Југославији и могућим правцима трансформације организација пословног удруживања, детаљније вид. Г. Жуњић, *Пословна заједница као шири облик удруживања рада и средстава*, магистарски рад одбрањен на Правном факултету у Београду, Београд 1979, 10–40.

⁵ Закон о предузећима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 77/88, 40/89, 46/90 и 61/90, чл. 35 и 183.

вређивања и усклађивања своје делатности.⁶ Законом о привредним друштвима (2004) није било уређено пословно удружење, да би га законодавац поново увео у правни систем као посебан, именован, правноорганизациони облик Законом о привредним друштвима из 2011. године.⁷

Да бисмо проникли у правну природу пословног удружења као посебног правноорганизационог облика, корисно је да најпре размотримо питање привредних субјеката у ширем и ужем смислу. У правној теорији, под привредни субјект у ширем смислу може се подвести свако лице које обавља делатност која је профитабилне природе, као и оно лице које обавља послове од значаја за профитабилне субјекте, као што су нпр. пословна удружења, привредне (трговинске) коморе и др. Стога, привредни субјект у ширем смислу заједнички је назив и за профитабилне и за непрофитабилне правне облике који су привредно-правне природе, или су само у функцији профитабилних субјеката. Осим тога, овај израз обухвата и физичка лица која обављају неку од регистрованих привредних делатности (предузетник, тј. индивидуални трговац), као и физичка лица која обављају неку од слободних професија, под условом да је посебним законом којим је уређена слободна професија одређено да се сматрају предузетницима.

У ужем смислу, привредни субјект је само оно лице које обавља делатност с циљем стицања добити. То су како правна, тако и физичка лица, чији је циљ пословања лукративне природе. Ово поимање привредног субјекта доминантно је заступљено у законодавству, доктрини и пословној пракси. У законодавству Србије, у Закону о привредним друштвима (2011) не користи се израз привредни субјект. Међутим, овај израз је употребљаван у Закону о регистрацији привредних субјеката (2004), а законодавац га је дефинисао као „правно или физичко лице које обавља делатност производње и/или промета робе и/или вршења услуга на тржишту ради стицања добити и које је регистровано у Регистру“.⁸ Важећи Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре (2011)⁹ не садржи дефиницију привредног субјекта.

⁶ Закон о предузећима, *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96, 27/97, 59/98, 74/99 и 36/02, чл. 419.

⁷ Закон о привредним друштвима – ЗПД, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 36/11 и 99/11, чл. 578–580.

⁸ Закон о регистрацији привредних субјеката, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 55/04 и 61/05, чл. 2, ст. 1, тач. 2.

⁹ Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 99/11.

За разлику од Закона о привредним друштвима из 2004. године, којим није било регулисано пословно удружење, у важећем Закону о привредним друштвима, у посебном делу законодавац налази за потребно да уреди овај облик удруживања, само са три члана, као посебан, именован, правноорганизациони облик. Разлоге за такав приступ законодавца требало би тражити у даљој хармонизацији домаћих прописа о компанијском праву са прописима ЕУ из те материје, тј. са европском групацијом економског интереса. Нажалост, још пре почетка примене поменутих одредаба о пословном удружењу, законодавац се одлучио да промени концепцијски приступ пословном удружењу,¹⁰ чиме се удаљио од поступка хармонизације са компанијским правом ЕУ.¹¹

2. ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

Пословно удружење је самостална организација, са својством правног лица, које оснивачким актом оснивају најмање два привредна субјекта, које послује под заједничким називом, ради постизања заједничких интереса својих чланова, а за обавезе према трећим лицима одговара целокупном својом имовином, док његови чланови на начин одређен оснивачким актом.

Пословно удружење у законодавству Србије дефинише се као правно лице које оснивају два или више привредних субјеката (привредна друштва или предузетници) ради постизања заједничких интереса његових чланова.¹² Оно на основу закона, али и по својој природи, не може обављати делатност ради стицања добити, већ искључиво ради постизања заједничких интереса својих чланова. Оно се региструје, а стиче својство правног лица тренутком регистрације. За обавезе у правном промету одговара целокупном својом имовином, а његови чланови на начин одређен оснивачким актом. Законом је изричито забрањено пословном удружењу да промени правну форму у неки од облика за привредна друштва. Сви његови чланови имају једнака права и обавезе, осим ако се оснивачи нису другачије договорили.

Пословно удружење, као посебна правна форма, са својством правног лица, мора у свом називу (законодавац погрешно употребљава израз „пословно име“) да означи правну форму са „пословно удру-

¹⁰ Закон о изменама и допунама Закона о привредним друштвима, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 99/11, чл. 19–20.

¹¹ За критику законодавца Србије о успостављеном концепту пословног удружења у Закону о привредним друштвима, детаљније вид. В. Радовић, „Повратак пословног удружења“, *Правни живот* 11/2012, 66–80.

¹² ЗПД, чл. 578.

жење“ или скраћеницом „п. у.“ или „пу“. Такође, оно мора имати и седиште као елемент своје индивидуализације. По правилу, седиште пословног удружења је место одакле се управља пословима удружења, односно место у коме се налази његова управа.

Пошто свако правно лице мора имати своју имовину одвојену од имовине својих оснивача, то и пословно удружење има своју имовину ради остварења циљева због којих је основано. Његова имовина је економска претпоставка његовог рада и пословања. У уговор о оснивању пословног удружења треба унети одредбе о формирању те имовине, управљању њоме, иступању пословног удружења у правном промету у вези са том имовином, одговорности за обавезе, кад пословно удружење иступа ради преузимања права и обавезе у вези са својом имовином и др.

3. ПРАВНА ПРИРОДА ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

У концептуалном смислу, на основу Закона о привредним друштвима (2011), пословно удружење није профитна организација, већ само организација ради „постизања заједничких интереса својих чланова“.¹³ Својим активностима непосредно или посредно учествује у стварању услова ради остваривања добити својих чланова. Значи, пословно удружење не може да наступа у правном промету ради закључивања уговора и предузимања других правних послова на основу којих би изворно стицало добит, јер би такве његове активности биле супротне закону. Такође, оно не може обављати делатност својих чланица уместо њих, или да уместо њих добије одређене сагласности (дозволе, одобрења) ради обављања делатности које врше чланице.

На основу напред изнетог, нужно је још једном констатовати да у праву Србије пословно удружење није конципирано тако да по својој правној природи представља правни облик за привређивање с циљем стицања добити. Оно није привредни субјект, независно од тога што је регулисано Законом о привредним друштвима, што га оснивају привредни субјекти, уписује се у Регистар привредних субјеката, има пословно име (фирму), а не назив под којим послује, и др.

Пословно удружење је посебна врста организације са својством правног лица. Из његовог назива произлази да је реч о посебном правоорганизационом облику – пословном удружењу. Иако његова организација у основи почива на концепцији удружења, оно је посебна врста удружења.¹⁴ Најпре, овакав закључак произлази из сходне приме-

¹³ ЗПД, чл. 578, ст 2.

¹⁴ В. Радовић, 66.

не прописа којим се уређује положај пословног удружења у праву Србије. Законом је одређено да се на питања у вези са пословним удружењем која нису уређена Законом о привредним друштвима сходно примењују прописи којима се уређује положај удружења, а то је Закон о удружењима.¹⁵ Полазна концепција законодавца Србије предвиђала је сходну примену прописа којим се уређује правни положај привредних друштава, у делу одредаба о друштву са ограниченом одговорношћу. Овакво законско решење је било у духу хармонизације домаћих прописа са компанијским правом ЕУ, за разлику од напред изнетог и важећег. Затим, за пословна удружења су одредбе Закона о привредним друштвима *lex specialis*, а одредбе Закона о удружењима *cy lex generalis*.¹⁶

Иако је пословно удружење у праву Србије посебан именован правноорганизациони облик, који има својство правног лица, оно није привредни субјект у ужем, већ само у ширем смислу. Због тога, његов правни положај суштински се разликује од положаја привредног друштва. Прво, његова делатност се не обавља с циљем стицања добити, већ искључиво ради постизања заједничких циљева и интереса његових чланова. Друго, његова делатност опредељује његову специјалну правну способност. Треће, за његово иступање у правном промету важе посебна законска правила, јер може иступати искључиво у границама регистроване делатности и у корист чланова предузимати обавезе само у своје име, а за њихов рачун, или у име и за њихов рачун, али у сваком случају у корист својих чланова. Другачије поступање пословног удружења може да га води у противправно поступање, ништавост закљученог уговора или другог правног посла.¹⁷

4. ОСНИВАЊЕ ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

Да би пословно удружење настало, потребно је да се спроведе одговарајући поступак. У том поступку учествују, с једне стране, оснивачи, а с друге надлежни државни органи. Пословно удружење могу оснивати најмање два привредна друштва или предузетника, а по правилу у својству оснивача појављује се већи број привредних субјеката. Правило је да привредни субјекти у својству оснивача обављају исте или сродне делатности.

¹⁵ Закон о удружењима, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 51/09.

¹⁶ О правним решењима из Закона о удружењима у контексту пословног удружења детаљније, вид. В. Радовић, 66 и даље.

¹⁷ Детаљније о правној природи пословног удружења у контексту правних решења у Закону о удружењима и европске групације економског интереса, вид. В. Радовић, 72–81.

Начелно, као оснивачи пословног удружења у праву Србије могу се појавити сва физичка и правна лица са статусом привредног субјекта, а првенствено и доминантно привредна друштва и предузетници. Оснивачи су истовремено чланови пословног удружења. Међутим, сви чланови удружења не морају бити и његови оснивачи, јер се чланство може стећи и накнадним уласком у удружење. Због тога, сва лица који приступе привредном удружењу након оснивања стичу статус чланова пословног удружења.

Да ли се у улози оснивача или члана пословног удружења може појавити страни привредни субјект? Одговор мора бити потврдан, ако испуњава опште услове за удруживање, јер такву могућност законодавац не забрањује. Такав приступ приближава пословно удружење европској групацији економског интереса.

Да ли оснивач, односно члан пословног удружења може бити не-привредни субјект? Законских забрана и препрека за то нема, осим ако оснивачким актом није одређено другачије. Међутим, сама природа пословног удружења, његова циљна функција и његови послови и задаци указују да ће се непривредни субјект појавити само изузетно у својству његовог оснивача, односно члана.

Пословно удружење оснива се на основу оснивачког акта. У праву Србије било је изворно предвиђено да се оснивачки акт саставља у писаној форми, да га потписују сви оснивачи, а њихови потписи морали су бити оверени код надлежног органа.¹⁸ У погледу његове правне природе, он се доноси најчешће у форми уговора, конститутиван је, појединачни и приватноправни акт, који је од значаја за уређење односа унутар пословног удружења (између чланова удружења) и за односе између удружења и трећих лица.

Такође, законодавац Србије је у оквиру почетне концепције пословног удружења утврдио минималну обавезну садржину оснивачког акта, јер је морао да садржи нарочито: пословно име, седиште и матични/регистарски број чланова удружења; пословно име и седиште удружења; циљ оснивања удружења; делатност удружења; одређивање органа удружења и њихових надлежности; време трајања удружења; обавезе чланова удружења; приступање, иступање и искључење чланова.¹⁹ Све одредбе унете у оснивачки акт обавезују осниваче и чланове, ове последње од дана стицања својства члана удружења. На основу Закона о изменама и допунама Закона о привредним друштвима (2011), законодавац налази за потребно да у про-

¹⁸ ЗПД, чл. 579, ст. 1.

¹⁹ ЗПД, чл. 579, ст. 2.

мењеној концепцији о пословном удружењу одустане од регулисања оснивачког акта и његове садржине.²⁰

Правило је да оснивачи оснивају пословно удружење на неодређено време, а само изузетно на одређено време или да његово трајање условљавају реализацијом одређеног циља. Оно стиче својство правног лица његовом регистрацијом.

5. ДЕЛАТНОСТ ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

За правни положај пословног удружења у Србији, како је већ истакнуто у његовом појмовном одређењу, од значаја је да може обављати само делатност која је у функцији постизања заједничких интереса његових чланова. Та делатност не сме бити привредна делатност, јер би то било у супротности са законом. За сам идентитет пословног удружења од значаја је његова законом одређена делатност, чија циљна функција није стицање добити, на основу које се одређује и укупан положај пословног удружења као заједничке организације њених чланова. Чланице пословног удружења, и кад би хтеле, не би могле да прошире његов идентитет у вези са делатности, како би оно поприимило нека или сва својства привредног друштва, јер би то било у супротности са његовим статусом који је одређен законом. Због тога, законодавац Србије изричито укида могућност пословном удружењу да промени своју правну форму у форму привредног друштва.²¹ Међутим, оснивачи могу, ради извршавања својих циљева, да уговором о оснивању ближе одреде послове које ће удружење обављати, али у границама његове делатности.

6. УПРАВЉАЊЕ И ОРГАНИ ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

У упоредном праву има примера да законодавац минималним бројем одредаба уређује управљање и обавезне органе управљања, а њихово ближе регулисање препушта оснивачком акту пословног удружења.

У праву Србије законом се не уређује питање управљања пословним удружењем, однос његових органа, осим што се у почетној концепцији у оквиру садржине оснивачког акта наводило да он треба да садржи и „одређивање органа пословног удружења и њихових надлежности“.²² Иако је реч о именованом правноорганизационом облику,

²⁰ Закон о изменама и допунама Закона о привредним друштвима, чл. 19.

²¹ Вид. ЗПД, чл. 579, ст. 5 и Закон о изменама и допунама Закона о привредним друштвима, чл. 19.

²² ЗПД, чл. 579, ст. 2, тач. 5.

законодавац је препустио оснивачима да уреде питања везана за управљање пословним удружењем.

Пословним удружењем управљају његови чланови преко органа одређених оснивачким актом. Да би удружење могло да функционише, оно мора да има колегијални орган, тј. скупштину удружења и инокосни орган, тј. председника удружења у својству заступника. Удружење може формирати скупштину, као највиши орган управљања пословним удружењем, на делегатском принципу, а делегате именују чланови удружења. Такође, пословно удружење има свог председника, кога бира и разрешава скупштина удружења, који представља и заступа удружење. Пословно удружење може имати извршни одбор, надзорни одбор и секретара. Секретар по правилу врши административно-техничке послове удружења, а може да се овласти и да заступа пословно удружење у имовинским и другим споровима.

7. ИСТУПАЊЕ ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА У ПРАВНОМ ПРОМЕТУ

Начин иступања пословног удружења у правном промету према трећим лицима уређује се његовим оснивачким актом. Тим актом ближе се утврђују његова овлашћења у вези са располагањем имовином удружења, као и одговорности чланова удружења.

У правној теорији изнето је више мишљења о иступању пословног удружења у правном промету. Према једном, пословно удружење у промету мора увек да иступа у име и за рачун одређеног члана удружења. Према другом (које је заступао и проф. В. Јовановић), пословно удружење може иступати и у своје име, а за рачун чланова удружења. Овим се ставом не искључује могућност да се оснивачким актом утврди да пословно удружење иступа у име и за рачун свих или само појединих чланова удружења. По овом мишљењу, пословно удружење не би могло обављати послове у своје име и за свој рачун, нити стварати нека средства која би била средства удружења, а да нису номинована, тј. којем од чланова удружења и у ком обиму припадају.²³ И други аутори су мишљења да би пословно удружење у обављању своје делатности, односно послова из делатности својих чланова, могло иступати као заступник (у име и за рачун својих чланова) и као комисионар (у своје име, а за рачун својих чланова).²⁴

²³ Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, том други, Београд 1978, 627–629.

²⁴ Вид.: М. Васиљевић, *Предузећа – правни аспекти*, Београд 1990, 105; М. Васиљевић, *Привредна друштва – домаће и упоредно право*, Београд 1999, 439–440.

У правној теорији постављено је питање да ли би пословно удружење могло да иступа у своје име и за свој рачун. Имајући у виду да пословно удружење има својство правног лица, да има одређену сопствену имовину коју формирају њени оснивачи и чланови, не би требало да буде спорно да пословно удружење може да иступа у своје име и за свој рачун у правном промету, у границама те имовине. Не треба заборавити да такво иступање пословног удружења има два ограничења, и то: оно не сме бити с циљем стицања добити, и не сме бити супротно остваривању заједничких циљева његових чланова. Уосталом, пословно удружење не би могло да одржи своје пословање као правно лице без остваривања вишка прихода над расходима, а његова ликвидациона маса расподељује се његовим члановима. Такође, постављено је питање да ли пословно удружење може да обавља послове за трећа лица. По овом питању постоји јединствен став да овакву могућност треба искључити, имајући у виду да је реч о удружењу које је основано ради остваривања утврђених интереса његових чланова, због чега је оно „центар трошкова (које покривају чланице уз додатак својеврсне провизије), а не центар добити“.²⁵ Ипак, у изузетним случајевима, пословном удружењу би требало омогућити и закључење послова са трећим лицима у своје име и за свој рачун, али само као акцесорних, а не доминантних (нпр. искоришћавање компјутера радом и за трећа лица).²⁶

Напред изнети начини иступања пословног удружења у правном промету стављају га у посебан положај, укључујући и у погледу питања његове одговорности за преузете обавезе. Према почетној концепцији законодавца, за своје обавезе у правном промету пословно удружење одговара целокупном својом имовином, а његови чланови на начин одређен оснивачким актом.²⁷ Одатле, може се констатовати да оно може иступати у правном промету и у своје име и за свој рачун, али у границама свог субјективитета, тј. може да закључује правне послове и да предузима друге правне радње у вези са својом имовином (у вези са својим текућим пословањем).

8. ПРИСТУПАЊЕ, ИСТУПАЊЕ И ИСКЉУЧЕЊЕ ЧЛАНА ИЗ УДРУЖЕЊА И ПРЕСТАНАК ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

У правној теорији постоје различита мишљења у погледу приступања, иступања и искључења члана из пословног удружења, јер су ова питања превасходно предмет регулисања уговора о оснивању по-

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ ЗПД, чл. 579, ст. 3.

словног удружења, тј. остављена су на слободу оснивачима да их уреде по свом нахођењу.

Начелно, пословна удружења су отворене организације за приступ нових чланова и могу им приступати нови субјекти, под условима и начин одређеним уговором о оснивању пословног удружења. Тим уговором могу се ближе уредити: услови приступања новог члана; посебно, време кад нови члан приступа удружењу, као и права и обавезе у вези са тим; посебно, допринос који је нови члан дужан дати остварењу заједничког циља удружења; одговорност за обавезе настале за удружење пре његовог приступања удружењу, и др. На поднети писани захтев заинтересованог субјекта надлежни орган пословног удружења доноси одлуку о његовом чланству.

У правној теорији постављено је питање може ли заинтересовани субјект, чији је захтев за чланство одбијен од надлежног органа пословног удружења, да затражи судску заштиту. По једном схватању, због одбијања захтева за чланство у пословном удружењу, не може се тражити судска заштита, јер је пословно удружење уговорна творевина и о пријему нових чланова одлучују једино чланови пословног удружења.²⁸ Међутим, мишљења смо да нема разлога не допустити заинтересованом субјекту да се обрати надлежном суду, ако је надлежни орган пословног удружења донео одлуку о поднетом захтеву за пријем у чланство супротно условима из уговора о његовом оснивању.

Иступање члана из пословног удружења је његово право, али под условима и на начин одређеним оснивачким уговором удружења.

Искључење члана из пословног удружења је престанак његовог чланства независно од његове воље, с тим што се таква одлука од стране надлежног органа удружења мора донети под условима и начин утврђеним уговором о оснивању удружења.

Законом се могу уредити разлози и поступак престанка пословног удружења, уз остављање могућности да се оба питања ближе уреде његовим оснивачким актом. Пословно удружење престаје: вољом његових чланова, кад број чланова спадне на једног члана, престанком постојања свих чланова удружења, ликвидацијом удружења, проглашењем оснивачког акта ништавим од стране суда, у другим случајевима одређеним законом и оснивачким актом удружења.

²⁸ Р. Бусарац, „Оснивање (организовање) пословних удружења“, *Привредник* 54-55/1998, 14.

9. СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКЕ ГРУПАЦИЈЕ ЕКОНОМСКОГ ИНТЕРЕСА И ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА

Европска групација економског интереса (*European Economic Interest Groupings – EEIG*)²⁹ и пословно удружење у одређеним елементима се не разликују, посебно у њиховим циљним функцијама. Међутим, они су у појединим елементима, ипак, два различита именована правноорганизациона облика.³⁰

Европска групација економског интереса регулисана је и уведена у правни систем ЕУ Правилем (Уредбом) 2137/85 од 1985. године,³¹ које је почело да се примењује тек у другој половини 1989. године. Међутим, први пројекат је припремљен од стране Комисије још 1973. године,³² са предлогом да се овај субјект назове „Европска групација за кооперацију“. Касније је тај назив напуштен, са аргументацијом да би могао да доведе до конфузије са европским кооперативним (задружним) покретом.³³

Европска групација је настала по моделу групације економског интереса француског права, иако она има своје специфичности и различитости у односу на француски модел. Реч је о својеврсном удружењу, које настаје на уговорној основи, којим се успоставља међусобна сарадња привредних друштава која имају седишта у различитим државама чланицама ЕУ. Она је настала као израз потребе да се створи један наднационални правни инструмент који ће омогућавати привредну и професионалну сарадњу на европском простору.³⁴ Она је инструмент унапређења најразличитијих делатности својих чланова, на основу узајамне сарадње. Пошто може настати без капитала, она представља погодан правни инструмент за сарадњу малих привредних друштава (трговина, индустрија, занатство или услужне делатности), као и за сарадњу у обављању делатности слободних професија (адвокатске канцеларије, ревизорске куће и др.).³⁵

²⁹ У правној литератури овај правни облик преводи се и под називом „европско привредно интересно удружење“. – J. Barbić, 577.

³⁰ Детаљније, вид.: Ch. Villers, *European Company Law – Towards Democracy?*, *European Business Law Library*, 1998, 53–63; Д. Митровић, „Усклађивање домаћег законодавства са правилима о Европској групацији економског интереса“, Група аутора, *Компанијско право*, монографија бр. 146, Београд 2004, 77–88; J. Barbić, 575–641 и др.

³¹ *Council Regulation (EEC) 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)*, OJ, L 199, од 31.7.1985, 1–9.

³² Ch. Villers, 55 и даље.

³³ Д. Митровић, 77.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ М. Васиљевић, (1999), 518.

Групација се оснива уговором о оснивању, има статус правног лица и уписује се у одговарајући регистар. Међутим, ЕУ је Правилком 2137/85 препустила да се питање правног статуса групације уреди унутрашњим прописима држава чланица Уније. Осим Немачке, Италије и Аустрије, друге државе чланице Уније признају групацији својство правног лица.³⁶ Могу је основати најмање два лица, физичка или правна, с тим да једно лице може бити члан више ових групација које припадају различитим чланицама ЕУ. Она не може запошљавати више од 500 радника, нити емитовати хартије од вредности. За обавезе преузете према трећим лицима групација одговара целокупном имовином, с тим да одговарају и њене чланице по принципу неограничене солидарне одговорности. Реч је о првом аутономном правноорганизационом облику успостављеном у праву ЕУ, који представља реалност.³⁷

Групација се разликује од привредног друштва, јер нема циљ стицања добити. Она првенствено треба да олакша или развије економску активност својих чланова, док је код друштва циљна функција по правилу лукративне природе.

Обавезни органи групације су заједничка скупштина и један или више директора (менаџера). Престаје на основу одлуке чланова, сагласно оснивачком акту, што доводи до покретања и спровођења поступка ликвидације на основу националног права земље њеног седишта. Међутим, она може престати и из других разлога.

Правилком 2137/85 уређена су само најзначајнија питања оснивања и унутрашње организације групације, а препуштено је државама чланицама Уније да спроведбеним прописима ближе уреди и друга питања.

10. СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ПОСЛОВНОГ УДРУЖЕЊА И ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

Пословном удружењу и привредној комори заједничко је да су посебне врсте организације (именовани правноорганизациони облици), са својством правног лица, у које се удружују привредни субјекти, чије циљне функције нису стицање добити, а за обавезе према трећим лицима одговарају целокупном својом имовином. Такође, оба удружења су самосталне, независне, стручно-професионалне, невладине и непрофитне организације. Даље, оба удружења се оснивају на принципима корпоративне, професионалне и стручно-пословне организације.

³⁶ J. Barbić, 589.

³⁷ Већ у 1990. години основано је 14 интересних групација, да би се у 1991. њихов број повећао на 218, а у 1994. на 616 групација. Већ у 1997. овај број је прелазно 800 групација. – Д. Митровић, 78.

Међутим, између привредне коморе и пословног удружења постоје и веће или мање разлике, тј. ове две врсте удружења имају низ својих специфичности и особености, по чему се разликују. Прво, удружења се разликују по циљевима које остварују. Док привредне коморе европско-континенталног типа имају шире циљеве – унапређење привреде на територији за коју су основане, унапређење привредних делатности њених чланица и усклађивање њихових интереса са интересима државе, дотле пословна удружења имају уже циљеве – постизање заједничких интереса својих чланова. Полазећи од напред изнетог, може се констатовати да се циљеви привредних комора англосаксонског типа приближавају циљевима пословног удружења.

Друго, удружења се разликују по природи оснивачког акта и обавезности чланства у њима. Полазећи у класификацији привредних комора од критеријума природе оснивачког акта и обавезности чланства у њима, све привредне коморе можемо поделити на јавноправне и приватноправне. Јавноправне привредне коморе, као институције јавног права, преовлађују у европско-континенталном правном систему, оснивају се на основу закона, уређене су законом, са обавезним чланством привредних субјеката. Приватноправне привредне коморе, као институције приватног права, својствене су англосаксонском правном систему, оснивају се на иницијативу заинтересованих лица, на основу приватноправног акта, у којима је чланство добровољно. Упоредна истраживања показују да се привредне коморе оснивају као јавноправне (Немачка, Француска, Грчка, Италија, Луксембург, Холандија, Аустрија, Шпанија и др.) и као приватноправне (САД, Велика Британија, Белгија, Данска, Ирска, Финска, Норвешка, Португалија, Шведска, Швајцарска, као и одређен број земаља које су изашле из процеса транзиције).³⁸

Треба констатовати да између привредних комора појединих земаља данас постоје значајне разлике, а класификација комора на европско-континентални и англосаксонски модел је превасходно историјска и начелна, јер одређене карактеристике националних привредних комора приближавају их првом моделу, а друге другом поменутом моделу, осим што имају и нека посебна својства.³⁹ Земље у развоју, које су дуго биле у колонијалном положају својих метропола, по правилу креирају своје коморе по узору на земљу метрополу, иако оне трагају и за особеним решењима у развоју националног система

³⁸ G. Virant, „Gospodarske in poklicne zbornice“, *Podjetje in delo* 6-7/1999, 938.

³⁹ В. Милановић, *Место, улога и значај привредне коморе у савременом систему Југославије*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултету у Београду, Београд 1984, 9.

привредних комора. Поједине земље у транзицији такође креирају особена решења, нпр. Србија и Словенија.⁴⁰

Док је оснивачки акт привредних комора у европско-континенталном правном систему по правилу јавноправни акт, нормативне природе, тј. општи правни акт, дотле је оснивачки акт пословног удружења појединачни правни акт и приватноправне природе. Због тога, у англосаксонском правном систему оснивачки акт привредних комора приближава се оснивачком акту пословног удружења, јер су оба акта појединачна и приватноправне природе.

Чланство у привредним коморама у европско-континенталном правном систему је обавезно за привредне субјекте, а код пословног удружења добровољно. Међутим, чланство у привредним коморама у англосаксонском правном систему је добровољно, па се приближава чланству у пословним удружењима. Пословна удружења имају осниваче и чланове, а привредне коморе у европско-континенталном правном систему имају само чланове, односно у привредним коморама у англосаксонском правном систему осниваче и чланове.

Треће, ова удружења се разликују према облику удруживања и организовања привредних субјеката. Оба облика удружења су посебни именовани правноорганизациони облици за чије оснивање, рад и пословање важе посебни прописи (нпр. у нашем праву Закон о привредним коморама, односно Закон о привредним друштвима). Међутим, ова два удружења разликују се према унутрашњој организацији субјеката. У упоредном праву постоје два система организовања привредних комора: грански и територијални. У појединим правним системима постоје јединствене трговинске или трговинско-индустријске коморе, које покривају привредне субјекте (трговце) из различитих привредних грана (трговина, индустрија, саобраћај, пољопривреда и др.), а у другим земљама коморе се оснивају за поједине привредне гране. Пословна удружења се организују на гранском принципу, уз незнатне изузетке.

Четврто, чланови јавноправних привредних комора не одговарају за обавезе коморе, а чланови приватноправних привредних комора и чланови пословног удружења могу одговарати за обавезе коморе односно удружења ако је тако одређено њиховим оснивачким актом.

Пето, оба удружења су самосталне, независне, стручно-професионалне, невладине и непрофитне организације, које иступају у правном промету. Док привредне коморе европско-континенталног типа иступају у правном промету у своје име и за свој рачун, дотле пословна

⁴⁰ Више о привредним коморама, вид. Љ. Дабић, „Привредне коморе (упоредно-правни приступ)“, *Правна ријеч* 28/2011, 633–654.

удружења доминантно иступају у правном промету за рачун својих чланова.

Шесто, привредне коморе се у праву Србије региструју у посебан Регистар привредних комора који је успостављен код Агенције за привредне регистре, а пословна удружења у Регистар привредних субјеката.

Седмо, код јавноправних привредних комора законом су одређени органи управљања (скупштина, управни одбор, надзорни одбор и председник), а код приватноправних привредних комора и пословног удружења они се по правилу одређују оснивачким актом.

Осмо, оба удружења су независна у односу на државу и њене органе. Међутим, код јавноправних привредних комора постоји „појачан однос“ сарадње са државом и њеним органима, у следећем: 1) обављањем појединих послова за своје чланове привредне коморе успостављају односе сарадње, односно партнерства са државом; 2) обављањем појединих послова који су по својој природи јавноправна овлашћења, привредне коморе су у улози да извршавањем тих овлашћења поступају као државни органи. Оба удружења су независна у свом раду у свим елементима организовања: унутрашњој организацији, финансијама, кадровској оспособљености и др.

11. ЗАКЉУЧАК

Пословно удружење је добровољно удружење привредних субјеката из једне или више грана привреде ради постизања заједничких интереса својих чланова. Осим удруживања привредних субјеката у пословно удружење, они се могу истовремено удруживати и у друге облике општих и посебних удружења привредних субјеката.

За сва пословна удружења заједничко је следеће: овај правни облик успоставља се законом и минимумом одредаба регулише законом; циљна функција му је одређена законом; оснивачки акт се доноси у форми уговора; оснивају га најмање два привредна субјекта; региструје се и стиче својство правног лица; и др.

У праву Србије, пословно удружење је посебан, именован, правно-организациони облик са својством правног лица. Правни субјективитет стиче тренутком регистрације. Међутим, нужно је констатовати да пословно удружење није по својој правној природи правни облик за привређивање с циљем стицања добити, тј. није привредни субјект, независно од тога што је регулисано Законом о привредним друштвима, оснивају га привредни субјекти, уписује се у Регистар привредних субјеката, има пословно име (фирму), а не назив под којим послује и др.

Пословно удружење је посебан правни облик за повезивање привредних субјеката. Међутим, оно није правна форма за повезивање путем капитала, већ ради пословног повезивања обављања делатности његових чланова. Због тога се пословно удружење не може појавити у својству надређеног предузећа у односу на своје чланове, тј. они не могу бити у односу матичног и зависних предузећа.

У погледу питања његовог постојања, оснивања и пословања, законодавна и пословна пракса су различите. Пословно удружење није привредно друштво, тј. привредни субјект, јер му циљна функција није стицање добити. Пословно удружење нема основни капитал, али има своју имовину, јер има својство правног лица. Оно има једну делатност (послове и задатке) која је углавном одређена законом. По правилу, пословно удружење као посебна организација повезује већи број привредних субјеката из одређене области привреде. Пословно удружење нема општу правну способност коју има физичко лице, нема правну способност у погледу обима и природе коју има привредно друштво, већ има специјалну (посебну) правну способност која је одређена законом, оснивачким актом и делатношћу којом се бави. Пословно удружење може иступати у правном промету: у своје име, а за рачун својих чланова, у име и за рачун својих чланова, а само изузетно у своје име и за свој рачун ради обављања одређених правних послова везаних за његову имовину. Чланство у овој организацији стиче се у складу са уговором о његовом оснивању, с тим да је у начелу отворена организација за нове чланове, сагласно оснивачком акту. Будући да законом нису уређена поједина питања која су од значаја за његово пословање, то је остављено на диспозицију оснивачима да та питања уреде оснивачким актом, какав је, на пример, случај са питањем управљања пословним удружењем.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Barbić, Jakša, *Pravo društava, Knjiga treća – društva osoba*, Organizator d.o.o., Zagreb 2002;
2. Бусарац, Радомир, „Оснивање (организовање) пословних удружења“, *Привредник* 54-55/1998;
3. Васиљевић, Мирко, *Привредна друштва – домаће и упоредно право*, Удружење правника у привреди СРЈ, Београд 1999;
4. Васиљевић, Мирко, *Предузећа – правни аспекти*, Савремена администрација, Београд 1990;

5. Villers, Charlotte, *European Company Law – Towards Democracy?*, European Business Law Library, Dartmouth Pub Co., 1998;
6. Virant, Grega, „Gospodarske in poklicne zbornice“, *Podjetje in delo* 6-7/1999;
7. Дабић, Љубиша, „Привредне коморе (упоредноправни приступ)“, *Правна ријеч* 28/2011;
8. Жуњић, Герасим, *Пословна заједница као шири облик удруживања рада и средстава*, магистарски рад одбрањен на Правном факултету у Београду, Београд 1979;
9. Милановић, Весна, *Место, улога и значај привредне коморе у савременом систему Југославије*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултету у Београду, Београд 1984;
10. Митровић, Добросав, „Усклађивање домаћег законодавства са правилима о Европској групацији економског интереса“, Група аутора, *Компанијско право*, монографија бр. 146, Београд 2004;
11. Радовић, Вук, „Повратак пословног удружења“, *Правни живот* 11/2012.

Правни прописи

1. *Council Regulation (EEC) 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)*, OJ, L 199, od 31.7.1985;
2. Закон о gospodarskih družbah (prečišćeni tekst), *Uradni list R. Slovenije*, št. 65/09;
3. Закон о трговаčким друштвима (prečišćeni tekst), *Narodne novine R. Hrvatske*, br. 152/11;
4. Закон о изменама и допунама Закона о привредним друштвима, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 99/11;
5. Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 99/11;
6. Закон о предузећима, *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96, 27/97, 59/98, 74/99 и 36/02;
7. Закон о предузећима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 77/88, 40/89, 46/90 и 61/90;
8. Закон о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, бр. 127/08, 58/09 и 100/11;
9. Закон о привредним друштвима, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 36/11 и 99/11;
10. Закон о регистрацији привредних субјеката, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 55/04 и 61/05;
11. Закон о удружењима, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 51/09.

Full Professor Ljubiša Dabić, LL.D.

Faculty of Economics, University of Belgrade

BUSINESS ASSOCIATION AS DISTINCT LEGAL – ORGANIZATIONAL FORM IN THE LAW OF REPUBLIC OF SERBIA

Summary

In his paper the author offers an in-depth analysis of status and legal nature of business association as distinct legal organizational form as defined by the law of Republic of Serbia. It highlights the fact that this pertains to business entity only in its wider sense.

Business Association is an independent organization with legal personality, which is established by articles of association by at least two business entities operating under mutual name with the purpose of accomplishing mutual interests of its members, with liabilities to third parties guaranteed by its total assets, while its members are liable in the manner determined by the articles of association.

It must be noted that business association in our legal system is not by its legal nature legal form for business activities with goal of making profit, moreover it is not business entity, regardless of the fact that it is regulated by the Company Law, that it is founded by other business entities, that it is entered into Business Register, that it has business name (company) and not the name under which it operates etc.

The author in this paper considers the similarities and differences between business association and European group of economic interests, respectively business chamber.

Key words: *Business Association; Legal-Organizational Form; European group of economic interests; Business Chamber.*